

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 8. novembra 1871.

O b s e g: Za napredovanje v kmetijstvu kaj nam manjka? — Velika dunajska razstava leta 1873. — Mednarodna politehnična razstava v Moskvi leta 1872. — Nova postava o plači žandarjev od prihodnjega leta naprej. — Snobač — vrvnik. — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Za napredovanje v kmetijstvu kaj nam manjka?

Spisal Blažè Pernišek.

Veleslavno c. k. ministerstvo je začelo vže pred 3 leti gmotno podpirati kmetovalstvo s tem, da dovoli po c. k. kmetijskih družbah novcev iz državnega zaklada, zdaj za nakupovanje bikov, ovnov, mrjascev, kmetijskega orodja, semen itd., zdaj za nagrade za lepo vzrejeno živino.

Vse to podpiranje meri na to, da bi se povzdignilo kmetovalčevo blagostanje na višo stopinjo. Vrlo prav je tedaj, da se je izcimila ta ideja, kajti čem premožniši je kmet, tem lažje odrajtuje davke, tem srečniša je cela država v gmotnem ter tudi v duševnem oziru. To je tedaj umetna pot do vzboljšanja občnega blagora.

Da je živinoreja glavni faktor kmetovalstva, to priznava vsakdor, če prav ima le malo pojma o umnem kmetovanju. Po pravici se obrača dandanes tolika pozornost na-njo.

Tudi letošnje „Novice“ nam predstavljajo v 43. listu precejšnjo število onih kmetovalcev, kateri so dobili iz letošnje državne podpore kupljene plemenske bika v povzdigo živinoreje na Kranjskem. Med njimi sta tudi: svibenski župan in šentjanski Lužar, ki je tudi županil do letos. Svibenski, kterege sem šel precej gledat, je res — vzor čiste muriške krvi. *)

Je li pa dosti, da imamo lepe bika v naši deželi?

Priznavam, da so živinorejci, kateri znajo rediti in rabiti poklonjeno živino, in vže so lastniki sprelepih proizvodov, — telet onih očetov. A taki živinorejci so — žalibože! — le „bele vrane“. V večini so pa, kateri pravijo: „Hej, zdaj imamo lepega bika, zdaj zdaj bomo imeli vsi prav lepa goveda“. Če se pa hoče kdo prepričati, redi li zdaj boljše živino nego prej ali ne, prepričal se bode pri 1. pogledu, da je še vse — po starem kopitu!

Če greš gledat hlevov, videl bodeš, da je ondi vse narobe. Zastonj vzdiguje goveda mukaje noge iz gnojnice leto in dan, vrh tega ga pa še vročina in muhe nadlegujejo, pozimi pa ga burja prepihava. Da bi pa

*) Svibenski junec je prav za razmere naše županije, ker je sladka paša ondi in kjer je treba močnih nog. V šentjanski dolini bi bil pa boljši marijedvorskega plemena, kajti ondi je mehka stopinja, polaga pa je kislá, s katero se tudi zadovoljuje.

Pis.

dal gospodar sozidati hlev 10—12 čevljev visok, stališče enega govedeta z jasli vred 10—12 čevljev dolgo, 4—5 čevljev pa široko, ki naj bi bilo z ilovico potlakano, ki naj bi bilo pri prednjih nogah 3 palce višje nego pod zadnjimi, s kojega bi odtekala gnojnica v 3 palce globok in 6 palcev širok žleb, ki visi v gnojniščino jamo in ste mu leseni strani, za to je še nezrel. In če bi tudi imel tak hlev, gotovo bi se mu zdelo 3. oko v glavi, ako bi mu kdo nepričakovano nasvetoval, naj bi vsaj vsak teden izpodkidal in dostojno nastiljal.

Jedva izleče — tako rekoč — tele iz krave, vže namota na-nj verigo, češ, naj le bo jetniško še vedno pri miru, kakor je bilo v materi pravilnih 285 dní, in celo leta ga ne izpusti iz hleva, ali vsaj v dostojno velik prostor znotraj. Ni mu tedaj mar, da bi se navzela mlada živalca čistega zraka in si nategovala skakaje kite, urila ude, pospeševala krvotok ter rast in zdravje.

Še le otelila se je krava, pa vže pokliče mojster-skaza živinoreje dekle, da urno priteče krast teletu prvo mleko, češ, to bi se strdilo v teletu?! Ti, ki tako ravnaš, ne veš, da je narava nalašč preskrbela teletu ono hrano, da mu pomije iz črev prvotni žlem, ki ga je prineslo tele iz matere v sebi. Kajti to mleko ima veliko več soli v sebi nego poznejše. Tedaj le tako mleko more razjesti oni žlem. In če te še nisem prepričal, prašam te: hodi le dekla tudi košute molst, kedar stori v temnem gozdu??

Pri izbiranju telet jih premnogo tudi tako-le misli: „He, za tega le junčka mi mesar ne dá toliko, ker je premajhen, bodem ga pa pustil za pleme, ker še zdaj nima nihče bika v naši okolici, za sol mi bode vendar le služil“. Izbrani junček je tedaj najslabejših lastnosti izmed vseh telet v tistem hlevu. Biče, ki je prava pokveka, vrh tega pa še vse zapuščeno, je jedva leto staro, ali pa še morda ne, pa vže ga spušča k telicam ali h kravam, če tudi 2—3krat na dan ali pa še večkrat. Kaj ne, da to bode zalo tele, vzlasti če je tudi krava taka „kerfuta“; da bi pa odbral najlepše tele za pleme, da bi niti junca ne spuščal h kravam, niti tudi telice k biku ne, predno sta stara vsaj po poldrugo leto, da ne bi spuščal junca več nego enkrat na dan, o tem se mu še ne sanja.

Kako se pa odstavljajo teleta? Prav po barsko. Jedva sesa tele kaci 5 tednov, precej mu odvzeme vse mleko, ne da bi se pustilo 10—12 tednov pri sesci, in da bi se mu še le potem počasi vtrgovalo in bi se mu polagoma menjevala prvotna hrana s posnetim mlekom, z otrobi itd. itd., da ne bi ga preveč opoviralo v rasti.

Zarad prepričlega prostora mi ni mogoče danes popisati vsega, kako nespametno pasó živino, kako neusmiljeno ravnaajo ž njo, kedar je vprežena. Nazadnje pa zvrta napake posel na gospodarja, gospodar na posla. Jaz pa pravim „qualis dominus, talis servus“.

Za gospodarje, kateri ne vidijo teh in drugih pre mnogih napak, so omenjene subvencije pač zavržena državna podpora. Ker se takim gotovo ne bode dobro sponesla živinoreja, bode pa sopet vzrok stara čarovnica, ali pa, da je naredila ciganka.

Ker so se pa zdaj učiteljska izobraževališča gledé poduka znatno prestrojila, kjer se po novejši postavi bodoči ljudski učitelji temeljito učé kmetijstva, upati moremo, da bode vestni in narodoljubni učitelj navdušeno razsvitljeval kmetijstveni obzor ne le pri mladeži, ampak prostovoljno tudi pri odraslih, česar vse svoje kolege preprijazno prosim, kajti mi smo zarad kmeta, a ne kmet zastran nas.

Ljudski učitelj, ki dovrši po novi postavi svoje študije, je tedaj oni faktor, ki ga nam manjka za napredovanje v kmetovanji, vzlasti na Kranjskem, kjer ni niti Feuser-ja, niti Schütza, ki učita potovaje po Štírskem in Koroškem.

Slavnoznani naš gosp. dr. Jan. Bleiweis je sicer res spisal sprelepe nauke o umni živinoreji, toda brez pravih učiteljev na kmetih bode njegov trud še dolgo glas vpijočega v puščavi.

Upam, da nas bode, kakor sicer, podpirala častita duhovščina s tem, da nas bode priporočevala sprva ljudstvu, ker se do sedaj skoro vsacega svetnega boji, mislé, da ga hoče kdo na led speljati zarad tlake in desetine. „Unitis viribus!“

Čisto se je motil nekdo rekoč: „Mislite li, da Vas bode res zveličalo kmetijstvo, ki se ga zdaj učite?“ „Za ljudskega učitelja je dosti, da le zna hruške in jabelka cepiti; kako se gozdi preminjajo v njive, travnike, nograde itd. itd., to je pa — nepotrebno“. Gospodine! v obraz Vam zagotavljam, da nikoli ne dam iz spomina navdušenega spodbujenja v kmetijskem smislu svojega (z dovoljenjem) prespoštovanega gospoda profesorja Povšeta, ki mi je koj prvo uro svojega predavanja pri nas ustavil temeljni kamen ljubezni do kmetijstva.

Vélika dunajska razstava leta 1873.

Spisuje Fr. Potočnik.

I.

1. dne maja leta 1873., tedaj čez poldrugo leto, bodo se na Dunaji odprla vrata velikanskega tempeljna, ktereга človeštvo stavi ne samo izdelkom svojih rok, temveč v višem smislu izdelkom svojega uma.

Že več ko tri mesece nad tisoč ljudi podira stoletna drevesa, koplje in ravna tam prostor, seka in žaga, zida in teše stavbo onega velikanskega poslopja, pod čegar streho bo človeški duh zmago obhajal nad mrtvo materijo narave.

Tam, kjer so se v dunajskem gaju „Prater“ imenovanem, še pred kratkim časom srne pasle, bodo se kmalu vzdignili izdelani gradiči, kitajske pagode, turške mošeje, irkutski šotori, posebno pa ono elegantno velikansko poslopje, čegar dolgost bode merila 475 sežnjev, to je toliko, kolikor na priliko je od našega frančiškanskega mosta doli do Židanove hiše na Poljanah vštíric Št. Peterske kosarne.

Če program te razstave pregledamo, če v časnikih beremo popis njenega namena, ne smemo dvomiti, da bode ta avstrijska razstava londonske in pariške razstave daleč preseгла, in da moremo pričakovati, da nam

ta razstava bode pokazala tako čudapolno podobo človeške omike, kakoršne svet do zdaj še nikdar ni videl. Kar genij s pomočjo roke umetnikove oživi, — kar bode ostroumnost s pomočjo znanstva in kapitala do časa razstave iznajdla, — kar človeški um v votlinah zemlje in njenih globočinah si pridobi, — kar tlam izvije, — kar v vodah plava in živi, — od vsega tega se bo gotovo nekaj, veliko od tega pa najboljšega in najlepšega ogledovalcu odkrilo.

Le pol leta pa bode trajalo razkazovanje izdelkov človeškega „uma in dlana“ narodov celega sveta: 1. dne novembra 1873. leta bodo se vrata gigantičnega tega tempeljna sopet zaprla in razstavljene reči bodo se sopet vratile v domače kraje, od kodar so prišle, v Ameriko, Azijo in Afriko, v Indijo, Kino in Arabijo, v Novi Jork, v Bombaj in Šangaj itd., pa gotovo tudi v slovanske okrajne; veči del dragocenih poslopij bode se sopet podrlo, in ondi, kjer bode šest mesecev vladal hrup in šum, in kjer se bode sukalo več sto tisoč ljudi, sopet bode nastopila mirna tihota in sopet se bodo tu srne pasle, — al, eno bode ostalo, in to je: vspeh velikih skušinj o umetnosti človeški, o razvitku rokodelstva, o napredku obrtnijstva in po vsem tem razsodba o današnjem socialnem položaji človeštva.

Neprecenljiva važnost pa, ktero bode ta mednarodna razstava za vso Avstrijo, in kakor bomo v prihodnjih člankih dokazali, posebno za povzdigo obrtnijstva sploh in zlasti za zamorsko kupčijo za naše na kraji jadranskega morja ležeče slovenske dežele imela, naklada nam dolžnost, da našim bralcem o tej razstavi kaj več povemo, zato, da se že zdaj pripravljajo na vdeležstvo pri njej in se tudi s svojimi izdelki spustijo v duševni dvoboj z drugimi narodi.

Mednarodna politehnična razstava

v Moskvi leta 1872.

Avstrijski odbor mednarodne politehnične (obrotnoznanske) razstave v Moskvi, ktera bo leta 1872., vabi k vdeležbi in vtemeljuje sledeče vabilo: Razstavi glavni namen je, pregledno sestaviti najnovejše najdbe na polji natoroznanstva, obrtnije, trgovine in umetnije in pokazati, kaj se je o najnovejšem času na tem polji spolnilo. Gledé na to, da je ta razstava prva mednarodna na Ruskem, to je, vsem narodom odprta, in gledé na to, da ni dvombe, da se je bodo drugi narodi živahno vdeleževali, je za Avstrijo zeló potrebno, da seznaní z svojimi izdelki in deli ono deželo, s ktero bo pozneje lahko v koristno zvezo stopila.

Obsegala bo pa ta razstava sledeče oddelke: 1. Zgodovinski oddelek s posebnim ozirom na vsakovrstne izdelke iz časa Petra Vélikega; 2. pomorski oddelek; 3. vojni oddelek; 4. Sebastopolski, napravljen od pomočnega odbora za bolne in ranjene vojake; 5. arhitektoniški oddelek, kateri se razdeli v tri pododdelke: tehnične, zgodovinske in moderne arhitekture; 6. gozdno-gospodarski oddelek, kateri obsega: gozdno zemljepisje; gozdno krajopisje (topografijo); izide regularnega obdelovanja in umetne drevo-reje; živali, ktere so gozdu koristne ali škodljive; rastlinske (herbarije), drevoznanske (dendrologične) zbirke, poskušnje zemlje in nje (analize) razklade, obrise, modele in fotografije; bukve, karte, plane in obravnave; 7. poljedelski oddelek za obdelovanje zemlje, kateri spada v te-le pododdelke: zemljemerje, obdelovanje zemlje, gnojišča, občno poljedelstvo, obdelovanje poljá in živinoreja; 8. oddelek za praktično živaloznan-